

Seksueel geweld tegen minderjarigen

De crisis in de Ierse kerk en een schets van de theologische agenda

EAMONN CONWAY

De Ierse kerk probeert inmiddels al vijftien jaar om te gaan met de misdaad van het seksueel misbruik van kinderen. In dit artikel zal ik op verzoek van de redactie van *Tijdschrift voor Theologie* enkele van de kwesties en zorgen die zijn gerezen in die periode uiteenzetten. Daarbij zal ik in het bijzonder aandacht besteden aan aspecten die vragen om theologisch engagement en bespiegeling in het licht van de Ierse ervaring. Om te beginnen geef ik een kort overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in Ierland. Daarna schets ik de gevolgen van deze gebeurtenissen. Vervolgens zal ik de theologische kwesties en vragen behandelen die hierdoor aan de orde worden gesteld.

A

Omgaan met onthullingen: De Ierse ervaring

I

DE VOORGESCHIEDENIS

Het plotselinge vertrek in 1992 van een van de populairste en meest gewaardeerde bisschoppen van de Ierse kerk, bisschop Eamon Casey van Galway, was een belangrijke gebeurtenis. Hij ontvluchtte het land van de ene op de andere dag, toen bekend werd dat hij een tienerzoon had die in de Verenigde Staten woonde en die hij had onderhouden met geld van de kerk. Voor veel mensen was dit het begin van hun teleurstelling in de kerk in Ierland, een kerk die tot dan toe werd beschouwd als een uniek, onaantastbaar instituut met een ongeëvenaarde macht.

Ondanks het feit dat de bisschop misbruik had gemaakt van een kwetsbare volwassen vrouw en in het geheim geld van het bisdom had gebruikt om zijn kind te onderhouden, wordt zijn ontrouw tegenwoordig in de media vaak omschreven als 'normaal' en 'acceptabel' in vergelijking met de onbe-

grijpelijke daden van kindermisbruik die daarna aan het licht zijn gekomen. Het eerste grote kindermisbruikschandaal waarbij een priester betrokken was, vond plaats in 1994, toen de politie in Noord-Ierland de Republiek Ierland vroeg om de uitlevering van een lid van de norbertijner orde, broeder Brendan Smyth. Smyth werd vervolgens veroordeeld wegens tientallen jaren van verschrikkelijk seksueel misbruik van kinderen in zowel de Republiek Ierland als in Noord-Ierland, en zou later in de gevangenis komen te overlijden. Sinds die tijd is er in vrijwel elk bisdom en elke religieuze orde wel iemand veroordeeld wegens seksueel misbruik van kinderen.

In 1996 publiceerden de Ierse bisschoppen, in samenwerking met de religieuze ordes en congregaties, richtlijnen voor de omgang met beschuldigingen van seksueel wangedrag. Een van de belangrijkste punten was dat ze alle kerkelijke instellingen verplichtten om van beschuldigingen van kindermisbruik melding te maken bij de civiele overheid.¹ De richtlijnen werden in 2005 vervangen door een veel uitgebreider document met de titel *Our Children, Our Church*, waarin werd getracht tot een uniforme benadering te komen in alle bisdommen en religieuze instellingen in het land. Dit document, dat momenteel van kracht is, vormt de basis voor één enkele nationale structuur voor de bewaking en de aansturing van de kinderbescherming in het hele land, en sluit aan op vergelijkbare richtlijnen die zijn uitgegeven door wettelijke instanties op het gebied van de kinderbescherming op scholen, in ziekenhuizen etc. Terwijl het document uit 1996 uitsluitend het seksueel misbruik van kinderen betrof, heeft het meer recente document betrekking op alle vormen van misbruik — lichamelijk, seksueel en emotioneel, maar ook verwaarlozing. Volgens critici zijn de richtlijnen te veelomvattend en heeft dat er toe geleid dat priesters die van willekeurig welk misdrijf dan ook worden beschuldigd, direct worden behandeld alsof ze zijn beschuldigd van de ernstigste vorm van seksueel misbruik van kinderen. Daarnaast maken sommigen zich zorgen over het feit dat de drempel voor de acceptatie van de *prima facie* geloofwaardigheid van een beschuldiging nu zo laag is, dat onherstelbare schade kan worden toegebracht aan priesters die valselijk worden beschuldigd.² Toch wordt het gevoel van kwetsbaarheid dat priesters ervaren, over het algemeen beschouwd als de prijs die nu eenmaal moet worden betaald als we belang hechten aan de bescherming van kinderen.

Sinds 2005 is er enorm geïnvesteerd in kinderbescherming en zijn er in verschillende bisdommen inspecteurs voor de kinderbescherming aangesteld. Er zijn verplichte kinderbeschermingsprogramma's beschikbaar gesteld voor alle kerkelijk personeel. Er is een verplicht antecedentenonderzoek van geestelijken door de politie ingevoerd. Bovendien is er binnen de

¹ *Child Sexual Abuse: Framework for a Church Response: Report of the Irish Catholic Bishops' Advisory Committee on Child Sexual Abuse by Priests and Religious*, Dublin 1996.

² Zie E. CONWAY E.A., 'Accused but Innocent: What Should a Priest Do?', *The Furrow* 57 (2006) 207-220.

kerk een uitgebreide infrastructuur opgezet die vergaande bevoegdheden heeft voor het toezicht op, en de controle en bewaking van de implementatie van de kerkelijke richtlijnen.

De kerk is daarmee nu de enige niet-wettelijke organisatie die vereist dat beschuldigingen van seksueel misbruik van kinderen door medewerkers worden gemeld, en die een antecedentenonderzoek door de politie heeft ingevoerd voor al haar medewerkers, ongeacht hoelang ze al in functie zijn. De overgrote meerderheid van de gevallen van seksueel misbruik van kinderen door geestelijken, die in de afgelopen jaren zijn behandeld, betreft gebeurtenissen van enkele tientallen jaren geleden, en alle redelijke commentatoren in het publieke debat zijn het er over eens dat de maatregelen voor de bescherming van het kind zoals die nu zijn genomen in de katholieke kerk van Ierland, voorbeeldig zijn.

2

BELANGRIJKE MIJLPALEN

In de periode van 1996 tot heden zijn er een aantal mijlpalen in de onthulling van schandalen rond het seksueel misbruik van kinderen, die onze bijzondere aandacht verdienen. In de meeste gevallen speelden de media in Groot-Brittannië en Ierland daarbij een bespoedigende rol. In 2002 legde de bisschop van Ferns, een klein plattelandsbisdom in het zuiden van Ierland, zijn functie neer na een televisiedocumentaire waarin werd gesteld dat hij niet op de juiste manier had ingegrepen bij een aantal gevallen van seksueel misbruik van minderjarigen. Er werd direct een *apostolic administrator* aangesteld, die al snel de betrokken priesters op non-actief stelde en stappen ondernam om hen hun priesterwijding te ontnemen. Onder druk van een aantal slachtoffers verrichte de staat een onderzoek in dat bisdom onder leiding van een hoge rechter, dat in 2005 werd afgerond. In het rapport werd vastgesteld dat er tussen 1962 en 2002 meer dan honderd beschuldigingen van misbruik waren geuit tegen 21 priesters. Tijdens het onderzoek bleek dat tot 1980 over het algemeen werd aangenomen dat priesters die misbruik hadden gepleegd, leden aan een moreel probleem. Ook bleek dat ze na een periode van boetedoening meestal weer geschikt werden geacht om op een nieuwe plaats opnieuw hun functie uit te oefenen. Na de jaren 1980 begonnen psychologische beoordeling en therapeutische zorg een rol te spelen, maar het kwam nog altijd voor dat priesters terugkeerden in het ambt, ondanks het feit dat deskundigen het tegendeel hadden geadviseerd. Daarnaast is er kritiek op het bisdom omdat het priesters waartegen geloofwaardige beschuldigingen waren geuit niet snel genoeg uit het ambt zette. Er waren bovendien bewijzen dat de Ierse politie tot de jaren negentig niet erg zorgvuldig was geweest bij het onderzoek naar aanleiding van beschuldigingen. Het rapport deed een aantal aanbevelingen, met name voor de snelle

verwijdering uit de actieve dienst van elke priester waartegen geloofwaardige beschuldigingen waren geuit, en deze aanbevelingen werden overgenomen in de richtlijnen van 2005.

Tegelijk met het onderzoek in Ferns voerden de bisschoppelijk gevormde van het nationale seminarie van St. Patrick's College in Maynooth (in 2002–2005) een onderzoek uit naar de mogelijk onjuiste afhandeling van beschuldigingen van seksuele intimidatie tegen sommige seminaristen door een personeelslid van het college, Michael Ledwith. Dat personeelslid werd vervolgens rector van het college, maar hij moest in 1994 aftreden toen bekend werd dat hij beschuldigd was van seksueel misbruik van kinderen. In het rapport werd vastgesteld dat de klachten van seminaristen, die waren ingediend voordat Ledwith tot rector van het college was benoemd, niet op afdoende wijze in behandeling waren genomen of onderzocht door de verantwoordelijke bisschoppen. Monseigneur Ledwith, een internationaal vermaarde theoloog die ooit nog in de *International Theological Commission* zitting had gehad, werd uiteindelijk zijn wijding ontnomen.

In 2008 moest de bisschop van Cloyne, John Magee, die eerder in de Romeinse curie had gediend als secretaris van drie opeenvolgende pausen, zijn plaats afstaan aan een andere bisschop die als apostolisch administrator van zijn bisdom werd benoemd toen het *Child Protection Office* van de kerk beweerde dat hij zich niet gehouden zou hebben aan de richtlijnen van de kerk, die voorschrijven dat hij misbruik direct aan de burgerlijke overheid had moeten melden. Daarmee zou hij potentieel kinderen in gevaar hebben gebracht. Bisschop Magee nam eerder dit jaar ontslag en tegen het bisdom loopt momenteel een strafrechtelijk onderzoek.

In 2009 verschoof de aandacht tijdelijk van de manier waarop de bisschoppelijke autoriteiten zaken afhandelden naar de religieuze ordes vanwege de publicatie van het *Ryan Report*. Deze onderzoekscommissie had een formele, wettelijke status omdat ze in 2000 was ingesteld door het parlement, met als belangrijkste functie het onderzoek naar lichamelijk en seksueel misbruik en verwaarlozing van kinderen in bijna honderd door de kerk beheerde instellingen. Het rapport bestaat uit vijf delen, merendeels gevuld met directe bewijzen en getuigenissen van slachtoffers.³ Het is geen prettige lectuur.

Het rapport concludeert dat in de periode tussen het midden van de jaren 1930 en 1970 lichamelijk en emotioneel misbruik en verwaarlozing vaak kenmerkend waren voor dit soort instellingen, en dat er soms seksueel misbruik plaatsvond in een groot aantal van de instellingen voor jongens. Het beschuldigt de religieuze ordes ervan deze instellingen te hebben gesticht en onderhouden als een bron van inkomsten, en dat ze bij tijd en wijle zelfs

³ Zie <www.childabusecommission.ie>.

hebben aangestuurd op de opname van kinderen op bevel van de overheid om het aantal kinderen dat werd vastgehouden te vergroten.

Het rapport stelde vast dat er een klimaat van angst heerste in zowel de instellingen die door mannen- als door vrouwenordes werden gerund, en dat dit het gevolg was van de excessief gewelddadige lijfstraffen die regelmatig en willekeurig werden toegediend. Het seksueel misbruik op jongensscholen bleek vaker voor te komen en systematisch te zijn, met onweerlegbare bewijzen dat slachtoffers die zich beklaagden werden genegeerd of zelfs gestraft, en dat collega's en meerderen van de daders zich schuldig hadden gemaakt aan het toedekken van het misbruik. Daarnaast was er op de jongensscholen een cultuur van seksueel misbruik waarin jongere leerlingen het slachtoffer werden van misbruik door oudere leerlingen.

Wat betreft verwaarlozing stelde het rapport vast dat de lichamelijke omstandigheden bijzonder zwaar waren en dat kinderen onvoldoende te eten kregen, slecht gekleed werden en onder koude en Spartaanse omstandigheden moesten leven. Er werd bovendien geconstateerd dat dit niet het gevolg was van het ontbreken van financiële middelen bij de religieuze ordes die de scholen exploiteerden. De kinderen kregen vaak een slechte opleiding en werden ingezet als goedkope arbeidskrachten om het inkomen van de school te vergroten op momenten dat ze eigenlijk onderwijs hadden moeten krijgen.

De staat werd verweten deze klachten van misbruik genegeerd of onvoldoende onderzocht te hebben. Het rapport beschuldigde de staat ervan een veel te eerbiedige houding te hebben aangenomen ten opzichte van de religieuzen. Inspecties door de staat bleken zelden en slecht te zijn uitgevoerd. Er werd nauwelijks iemand ter verantwoording geroepen, zelfs niet wanneer de aandacht van de overheid werd gevestigd op gevallen van misbruik.

3

HET DUBLIN REPORT

Eind 2009 werd het rapport van het meest recente onderzoek door de overheid gepubliceerd. Het *Murphy Report* (ook wel *Dublin Report* genoemd) onderzocht de afhandeling van een representatieve steekproef van 46 zaken uit een totaal van ongeveer 180 priesters tegen wie beschuldigingen van seksueel misbruik van kinderen waren ingediend in het grootste bisdom van Ierland, het aartsbisdom van Dublin, in de periode tussen 1975 en 2004. Daarbij is het van belang te vermelden dat er in totaal in die periode maximaal ongeveer 2800 priesters actief waren in dat bisdom. In het rapport werd vastgesteld dat

het aartsbisdom Dublin bij de afhandeling van zaken rond seksueel misbruik van kinderen, in ieder geval tot het midden van de jaren 1990, voor-

al was geïnteresseerd in geheimhouding, het vermijden van een schandaal, het beschermen van de reputatie van de kerk en het behoud van de eigen middelen. Alle andere belangen, inclusief het welzijn van de kinderen en gerechtigheid voor de slachtoffers, werden hieraan ondergeschikt gemaakt. Het aartsbisdom paste het eigen canonieke recht niet toe en deed zijn best om iedere toepassing van het burgerlijk recht te vermijden. (*Murphy Report* 1.15)

Het rapport komt met verschillende gedetailleerde en belastende bevindingen tegen ambtsbekleders in de periode die werd onderzocht, waaronder verschillende aartsbisschoppen en kardinaal Desmond Connell. Sinds de publicatie van het rapport hebben vijf bisschoppen die tijdens de onderzochte periode hulpbisschop waren in het aartsbisdom Dublin, hun ontslag aangeboden bij de Heilige Stoel.

Het wachten is momenteel op de publicatie van verdere delen van het *Murphy Report*, die tot nu toe nog niet zijn vrijgegeven om te voorkomen dat lopende strafzaken er door zouden worden beïnvloed. Daarnaast is het nog wachten op de bevindingen van het onderzoek in het bisdom Cloyne. Ondertussen blijven belangengroepen van slachtoffers en de media aandringen op een civiel onderzoek in elk bisdom van het land en de politie in Noord-Ierland heeft een speciaal team in het leven geroepen om klachten te onderzoeken.

B

De gevolgen

1

GEVOLGEN VOOR DE SLACHTOFFERS

Het is goed om te bedenken dat de slachtoffers over het algemeen de priester die hen misbruikte, kenden en zelfs bewonderden en hem in hun kinderlijke onschuld vertrouwd hebben; een vertrouwen dat totaal beschaamd, gemanipuleerd en verraden werd. Op dit punt is het van belang, zeker wanneer we vergelijkingen treffen met misbruik door andere zorgverleners, dat priesters de meest bevoorrechte zorgverleners zijn aan wie een verantwoordelijkheid en een gezag wordt toegekend voor het spirituele welzijn van hun mensen. Om die reden worden geestelijken die seksueel misbruik plegen ook wel aangeduid als 'moordenaars van de ziel'.⁴

In de Ierse context moet ook rekening worden gehouden met de vrijwel ongenaakbare positie die priesters bekleedden in een samenleving waarin

⁴ Zie S.J. ROSSETTI, *A Tragic Grace: The Catholic Church and Child Sexual Abuse*, Collegeville 1996.

bijna iedereen tot de kerk behoorde. Achteraf lijkt het misschien vreemd dat de politie zoveel respect betoonde voor de geestelijkheid en de kerkelijke overheid, maar destijds was dat heel gewoon.

Om duidelijk te maken welke unieke schade seksueel misbruik door een priester kan toebrengen aan een traditionele gemeenschap van gelovigen, ging een traumadeskundige tijdens de historische conferentie van Amerikaanse bisschoppen in Dallas in 2002 zelfs zo ver dat hij seksueel misbruik van kinderen door een priester beschreef als een vorm van incest:

Vergist u zich niet. De seksuele schending van een kind of adolescent door een priester *is* incest. Het is een seksuele en relationele overtreding die wordt begaan door de vader van het uitgebreide gezin van het kind, een man die het kind vanaf zijn geboorte, afgezien van God, meer dan wie dan ook heeft leren vertrouwen. Misbruik door een priester *is* incest.⁵

Hoe verschrikkelijk het seksueel misbruik ook was, voor veel slachtoffers was de reactie die ze kregen van bepaalde ambtsbekleders, toen ze eindelijk de moed hadden verzameld om te spreken over het misbruik, opnieuw een vertrouwensbreuk die vaak als nog ernstiger werd ervaren. De termen die een van de slachtoffers gebruikte om te beschrijven hoe ze werd behandeld, waren onder meer: koud, defensief, voorgelogen worden; bedreigd worden, legalistisch, doorverwezen worden naar een advocaat; te horen krijgen dat het waarschijnlijk haar schuld was dat ze was misbruikt; gezien worden als een lastpost, een bedreiging en een vijand.⁶

Juist tot dat ene waar pastores goed in geweest zouden moeten zijn — pastoraal reageren op iemand die gekwetst is en hulp nodig heeft — bleek een aantal van hen volstrekt niet in staat. De reactie van bepaalde ambtsbekleders is een beschamend verhaal, waarbij de vermeende belangen van het instituut voorop werden gesteld en waarbij over het algemeen niet alleen de wettelijk rechten en gerechtigheid voor de slachtoffers, maar ook hun pastorale zorg en welzijn werden verwaarloosd. Ik zeg met opzet ‘vermeende belangen van het instituut’, want aan de werkelijke belangen van een instituut dat ten dienste staat van het evangelie kan natuurlijk alleen worden voldaan als elke actie die wordt ondernomen, gekenmerkt wordt door gerechtigheid, waarheid en liefde. Het verraad aan de slachtoffers was ook een verraad van de kerk.

5 M.G. FRAWLEY-O'DEA, 'The Long-Term Impact of Sexual Trauma'. Lezing voor de *National Conference of Catholic Bishops*, Dallas, Texas, 13 juni 2002, 2 (accentueringen van haar hand). Volgens het rapport *Sexual Abuse and Violence in Ireland* (SAVI), Dublin 2002, is 3,2 % van alle bekende daders van seksueel

misbruik van kinderen geestelijke of leraar met een religieuze achtergrond. Sommige geestelijken en religieuzen maken echter meer slachtoffers dan verwante of andere typen autoriteitsfiguren.

6 M. COLLINS, 'Breaking the Silence: The Victims', *Concilium* 3 (2004) 15v.

De beste manier om de cumulatieve gevolgen van al deze beschuldigingen, onderzoeken en onthullingen voor de kerkgemeenschap te omschrijven, is in termen van rouw en verlies, met alle daarbij behorende emoties van ontkenning, woede, angst etc. Er is onder de gewone leden een ingrijpend verlies van vertrouwen in de kerk als instituut, maar ook onder de geestelijkheid, ook al blijven veel mensen 'in het veld' hun geloof belijden en bestaat er nog altijd groot vertrouwen in de plaatselijke geestelijken. Bisschoppen hebben in de afgelopen vijftien jaar voor weinig anders tijd gehad dan voor zaken van seksueel misbruik, zijn inmiddels ernstig vermoeid en voelen zich bijzonder kwetsbaar en voortdurend in de gaten gehouden als gevolg van alle aandacht in de media.

De institutionele kerk heeft op deze aantasting van haar geloofwaardigheid hoofdzakelijk gereageerd door met praktische oplossingen te komen: de beste praktijk wat betreft kindbescherming, transparantie in de omgang met daders, de juiste mate van verantwoordelijkheid ten opzichte van de wereldse overheid, nieuwe communicatiestrategieën. Dergelijke inspanningen zijn op zichzelf van groot belang en zelfs essentieel, maar ze gaan niet werkelijk in op de kern van de zaak.

De kern van de huidige crisis in de Ierse kerk wordt gevormd door het feit dat de overgrote meerderheid van de geëngageerde katholieken nog leeft met een model van kerk en spiritualiteit waarin priesters en leden van religieuze ordes worden gezien als een bijna bovenmenselijke spirituele elite en deze op grond daarvan een speciale status en privileges verleent. Daartegenover leerden ze zichzelf te beschouwen als in spiritueel opzicht hooguit tweederangs mensen en ze hadden zowel bewondering voor als een afkeer van diegenen die ze beschouwden als hun spirituele meerderen. In veel gevallen voelen met name oudere katholieken zich bedrogen. Het gevoel van teleurstelling, verlies, woede en gekwetstheid onder gewone katholieken is duidelijk merkbaar.⁷

Naast de vele praktische stappen die inmiddels zijn genomen om de veiligheid van kinderen in de kerk te garanderen, is ook dringend een diepgaande zelfbezinning nodig op de gevoelens van kwetsbaarheid, pijn en verlies die de overgrote meerderheid van de geëngageerde katholieken in het land, evenals bisschoppen, priesters en religieuzen ervaren.

Gerald Arbuckles opmerkingen, die hij maakte vanuit de Australische context, kunnen hier misschien wat voor betekenen:

7 Zie b.v. J. WATERS, 'Has Christ no Role in Resolving this Crisis?', *The Irish Times*, 26 maart 2010.

De werkelijk hoopvollen in de kerk benoemen de pijn van de chaos en van hun talloze verliezen. Wanneer de pijn een naam heeft gekregen, kan hij worden losgelaten om ruimte te maken voor het onmogelijk nieuwe. Dit proces van [...] rouw [...] kan echter op verschillende manieren worden onderbroken. Wanneer we eenmaal zijn begonnen te rouwen, kunnen we zo angstig worden van de schrale machteloosheid van de duisternis dat we onze toevlucht nemen tot de veiligheid van seculiere visies, of de gemeenschappen waartoe we behoren zijn zo vermoeid en introvert dat ze zelfs weigeren de openlijke expressie van pijn toe te staan. Er zijn er ook in de kerk die helemaal geen chaos of pijn zien: zij bieden mensen valse hoop in de vorm van restorationisme. Dat is een *onkritische* poging om de kerk terug te brengen naar de symbolen en structuren van voor het concilie, omdat ze niet willen erkennen dat authentieke hoop gebaseerd is op het toe durven geven van onze innerlijke machteloosheid.⁸

3

WAAROM IS ER ZO VEEL AANDACHT VOOR MISBRUIK
DOOR GEESTELIJKEN?

In de Ierse context is het algemeen geaccepteerd dat bij slechts 3,2 procent van al het seksuele misbruik van minderjarigen waarvan aangifte is gedaan, geestelijken of religieuzen betrokken zijn geweest of dat het heeft plaatsgevonden binnen de context van een door de kerk beheerde instelling.⁹ Echter, vanwege de dominante positie die de kerk in Ierland heeft ingenomen sinds de stichting van de staat, trekt het relatief kleine aantal gevallen van seksueel misbruik door medewerkers van de kerk meer aandacht van het publiek en de media.

Terwijl sommigen te lijden kregen onder verschrikkelijk lichamelijk en seksueel misbruik door medewerkers van de kerk, leed een nog veel grotere groep onder wat feitelijk neerkwam op spiritueel misbruik. Ik doel daarmee op wat velen ervaren hebben als de controle die de kerk uitoefende op hun spirituele levens op een manier die hen geheel het gevoel ontnam gezegend, geliefd en gekoesterd te zijn door God. In plaats daarvan werd hen toch vooral geleerd angstig en bezorgd te zijn en soms zeer bezwaard over de toestand van hun ziel. Deze God werd vertegenwoordigd door mannen — de geestelijkheid — die zelf werden afgeschilderd alsof ze vrij waren van menselijk falen en zondigheid en die, ogenschijnlijk zelf niet gehinderd door menselijke zwakte, bemiddelden bij God namens de zondige mensheid. Ik zou willen stellen dat het gesprek over het seksuele misbruik van kinderen nu een

⁸ G. ARBUCKLE, 'The Call to Today's Church to Grieve in Hope', *The Australian Catholic Record*, oktober 1996, 387-393.

⁹ Zie het SAVI rapport <www.oneinfour.org/uploads/savi.pdf>, versie van 20 april 2010.

uitlaatklep is geworden voor de meer algemene ervaring van schending die zich uitte in machtsmisbruik.

Dat heeft twee kanten. Enerzijds genoten priesters vaak van hun verheven status. Anderzijds wilden de mensen ook mannen die iets hadden van engelen of heiligen of misschien zelfs wel van iconen van het perfecte mens-zijn waarnaar ze konden streven. Met de onthulling van het seksueel misbruik door de geestelijkheid stortte deze opvatting van de ordening van de goddelijke werkelijkheid ineen en bleven de gelovigen achter met een gevoel van gekwetstheid en eenzaamheid. Tegelijkertijd moet ook erkend worden dat een deel van de verontwaardiging is omgeslagen in een lobby tegen de publieke rol van religie, en de schandalen in de Ierse context worden door sommigen gebruikt om een secularistische agenda te promoten die onder meer tot doel heeft de kerk te verwijderen van gezaghebbende en invloedrijke posities, met name in door de staat gefinancierde scholen en ziekenhuizen.

4

DE FINANCIËLE SCHADE

Het is moeilijk te bepalen hoe groot de financiële schade is die de kerk in Ierland heeft geleden als gevolg van het seksueel misbruik van kinderen. De overheid heeft een regeling ingesteld voor de schadeloosstelling van slachtoffers van misbruik in de instellingen, waarin naar verwachting ongeveer 1,36 miljard euro zal omgaan. De staat heeft de religieuze ordes gevraagd tot vijftig procent hiervan te betalen. Aangezien veel van de schikkingen tussen slachtoffers en parochiegeestelijken binnen een bisdom vertrouwelijk zijn, is het moeilijk de precieze kosten in te schatten. Het zou echter om 50 miljoen euro kunnen gaan. Daarnaast zijn de kosten van een uitgebreid kindbeschermingsprogramma groot en heeft dat er in bepaalde gevallen toe geleid dat de contracten van leken in dienst van de kerk niet konden worden verlengd of zelfs zijn opgezegd. Wanneer bovendien rekening wordt gehouden met de ernstige verliezen die worden geleden door sommige bisdommen als gevolg van de waardedaling van aandelen en onroerend goed door de recessie, is duidelijk dat de financiële positie van de kerk in Ierland bijzonder kwetsbaar is geworden.

C

*Is er een verband tussen seksueel misbruik van kinderen
en homoseksualiteit?*

De kwestie van een mogelijk verband tussen pedofilie en homoseksualiteit is in de afgelopen jaren een aantal keer aan de orde gesteld, bijvoorbeeld eerder dit jaar nog door kardinaal Bertone, kardinaal-staatssecretaris van de

Heilige Stoel.¹⁰ Hoewel gegevens over de slachtoffers van de priester-daders niet eenvoudig beschikbaar zijn in de Ierse context, beschikken we wel over enkele uiterst gedetailleerde dossiers uit de Verenigde Staten.¹¹ Daarnaast is er in de afgelopen jaren bijzonder waardevolle informatie beschikbaar gemaakt in het publieke domein door de Congregatie voor de Geloofsleer.¹² In de afgelopen negen jaar heeft deze ongeveer drieduizend beschuldigingen behandeld van uiteenlopende overtredingen, begaan door geestelijken in de afgelopen vijftig jaar. In slechts tien procent van de gevallen betreft het seksueel wangedrag van geestelijken met kinderen die nog niet in de pubertijd waren, hetgeen voldoet aan de technische omschrijving van wat pedofilie is, hoewel de term meer algemeen wordt gebruikt als aanduiding van het seksueel misbruik van alle minderjarigen. In zestig procent van alle zaken waarbij geestelijken betrokken waren, bevestigt de Congregatie dat de slachtoffers adolescente mannen waren. Deze vaststelling door de Congregatie wordt bevestigd door de vaststellingen van de *US National Review Board* in 2002, en bovendien door Connors die stelde dat ongeveer negentig procent van de geestelijken die misbruik pleegden dat deden met 'adolescenten die geen bedreiging vormden voor hun eigen emotionele ontwikkeling. Botweg gezegd, in termen van psychodynamica: de misbruiker was meestal in emotioneel opzicht een adolescent die de voorkeur gaf aan het gezelschap en de genegenheid van een even oude adolescent'.¹³

Gegeven het uitgebreide klinische bewijs dat, in tegenstelling tot de plegers van seksuele misdrijven in de maatschappij in het algemeen, de overgrote meerderheid van de geestelijken die minderjarigen hebben misbruikt een seksuele voorkeur hebben voor post-puberale mannen, is de vraag naar een verband tussen seksueel misbruik en seksuele oriëntatie onvermijdelijk.¹⁴ Psychotherapeuten merken steeds vaker op dat veel, en misschien wel een

10 Zie <www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/04/12/AR2010041202959.html>, versie van 20 april 2010.

11 Zie H. GOODE E.A., *Time to listen: Confronting Child Sexual Abuse by Clergy in Ireland*, Dublin 2003. Zie bovendien THE NATIONAL REVIEW BOARD FOR THE PROTECTION OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE, US CATHOLIC CONFERENCE OF BISHOPS, 'A Report on the Crisis in the Catholic Church in the United States', 2004.

12 Zie <www.avvenire.it/Chiesa/intervista+pedofilia+sciocluna_201003130801409170000.htm>, versie van 20 april 2010.

13 C. CONNORS, 'Psychological Perspectives on Priesthood'. Toespraak voor de National Federation of Priests' Councils, maart 1999, <www.nfpc.org/COLLOQUIA/MARCH-1999/connors.html>.

14 De gegevens met betrekking tot daderprofielen stammen uit twee bronnen: behandelcentra voor plegers van misbruik, en onderzoeken onder slachtoffers. Gegevens uit de behandelcentra in Ierland (publicatie verwacht) stemmen overeen met de bevindingen uit Southdown (Canada) en van het St. Luke's Institute (Washington), waaruit blijkt dat het seksueel misbruik van geestelijken zich voornamelijk richt op post-puberale jongens. Goode e.a. concluderen daarentegen op basis van getuigenissen van 39 slachtoffers van seksueel misbruik door geestelijken, die zijn vastgelegd in het SAVI rapport, waarvoor opdracht werd gegeven door het *Dublin Rape Crisis Centre*, dat 'de meeste gevallen van seksueel misbruik door geestelijken in Ierland van pedofiele aard zijn en dat in slechts een klein aantal van de gevallen kan worden

meerderheid van de geestelijken die minderjarigen misbruiken, homoseksueel geaard zijn. Het is ongegrond om op basis van de observatie een oorzakelijk verband tussen homoseksuele geaardheid en seksueel misbruik te vooronderstellen, aangezien personen met een heteroseksuele geaardheid ook minderjarigen misbruiken. Priesters die misbruik plegen, of ze nu homoseksueel of heteroseksueel geaard zijn, doen dat omdat ze er niet in geslaagd zijn een volwassen celibataire beleving van hun seksualiteit te ontwikkelen. De observatie dat een meerderheid van de priester-daders in principe een homoseksuele geaardheid heeft, stemt echter wel tot nadenken.

D

Het belang van een theologische reflectie

Het is begrijpelijk dat bezwaar wordt gemaakt tegen een geheel intern uitgevoerd kerkelijk onderzoek, omdat dit wellicht niet objectief genoeg zou kunnen zijn en als doofpot zou kunnen functioneren. Gegeven het feit dat theologie in wezen een kerkelijke activiteit is, bestaat bovendien het risico dat elke bijdrage vanuit die theologie van het begin af aan de achterdocht wekt. Tegelijkertijd is het zo dat vanwege het unieke karakter van de kerk alleen door middel van een theologische reflectie waarin volledige rekenschap wordt afgelegd van de missie en het ambt van de kerk als het sacrament van Christus in de wereld, een goede en volledige diagnose van de crisis kan worden gesteld en oplossingen kunnen worden voorgesteld.

In Ierland hechte men te zeer aan psychologische en juridische expertise, en kerkelijke leiders lieten te snel hun pastorale instincten en opleiding varen in hun omgang met misbruikzaken, een waarneming die op zich alweer een theologische overweging waard is. Daarnaast is er door de leiding van de kerk nog altijd geen opdracht gegeven voor een formele theologische reflectie. Dit heeft de ontwikkeling in de weg gestaan van een grondige kritiek en evaluatie die ons verder had kunnen helpen dan een haast bedrijfsmatige benadering van gerechtigheid en heling van de slachtoffers op basis van het evangelie, vergeving van daders en ambtbekleders die nagelaten hebben op de juiste wijze in te grijpen, en vernieuwing en verzoening binnen de kerk.

Bij de poging tot theologische reflectie, moet het midden worden gehouden tussen twee uitersten. Het zou enerzijds verkeerd zijn om deze crisis en zijn gevolgen te misbruiken voor het doorzetten van een vooropgestelde agenda voor de hervorming van de kerk. Anderzijds zijn we het echter aan de

gesproken van efebofilie (het misbruik van mannelijke adolescenten) of volwassen homofilie'. Gegeven het feit dat van het grootste deel van het seksueel misbruik van minder-

jarigen nooit aangifte wordt gedaan, moet echter meer waarde worden gehecht aan de gegevens uit de behandelcentra voor geestelijken.

slachtoffers verschuldigd te garanderen dat er geen onnodige obstakels worden opgeworpen die onze overwegingen van noodzakelijke structurele hervormingen zouden kunnen frustreren. We moeten de ware oorzaken vinden van de problemen die hebben geleid tot het seksueel misbruik door priesters en van de verkeerde manier waarop ambtsbekleders hiermee zijn omgegaan. Zowel het seksueel misbruik door geestelijken als de onjuiste omgang hiermee door ambtsbekleders roepen vragen op die om theologische reflectie vragen. In wat nu volgt, zal ik beide aspecten kort bespreken.

1

NEGATIEVE GODSBEELDEN EN EEN VEROORDELLENDE HOUDING

Zoals ik al opgemerkt heb, komt seksueel misbruik van minderjarigen helaas op grote schaal voor in de maatschappij, en hoewel we het graag anders zien, lijkt het er op dat het percentage misbruikplegers in de samenleving over het algemeen tamelijk nauwkeurig overeenkomt met dat in het priesterambt. Als er echter specifieke kenmerken zijn die priesters die misbruik plegen onderscheiden van anderen, dan verdienen die speciale aandacht. Zo zijn de priesters die misbruik plegen over het algemeen intelligenter dan de gemiddelde misbruikpleger in de samenleving, hebben ze in de meeste gevallen een universitaire opleiding afgerond en universitaire en kerkelijke graden behaald. Ondanks dit feit is tijdens therapieën opgemerkt dat priester-daders vaak werken vanuit een bijzonder primitief en negatief godsbeeld, waarin God wordt gezien als wreed en veroordelend. Dit houdt verband met een rigide, veroordelende en autoritaire houding ten opzichte van zichzelf en anderen. Dat roept niet alleen de vraag op of de vorming op het seminarie wel adequaat is, maar ook of de aard en de effectiviteit van de theologische opleiding afdoende zijn en hoe goed deze aansluit op de menselijke en spirituele ontwikkeling.

2

DE ERVARING VAN MACHTELOOSHEID EN DE UITOEFENING
VAN MACHT

Het roept daarnaast vragen op over de uitoefening van autoriteit en macht door priesters. Er wordt algemeen aangenomen dat seksueel misbruik van kinderen evenzeer over het onjuiste gebruik van controle en macht gaat als over seksualiteit, en dat de dominantie die de misbruikers hebben over hun slachtoffers een compensatie is voor de machteloosheid die ze voelen in relaties met andere volwassenen. Dit lijkt met name het geval te zijn bij priesterdaders die tijdens therapie hebben aangegeven zich machteloos te voelen in hun leven. Het is nodig dat priesters het gevoel wordt gegeven dat ze vol-

doende greep op hun leven hebben en dat ze in staat worden gesteld macht en gezag uit te oefenen op een manier die aansluit bij het evangelie. In dit verband moet aandacht worden besteed aan zowel de beleden als de feitelijke theologieën van het priesterschap, en dan met name aan hoe die theologieën priesters leren dat het hun taak is om het gezag van Christus — als dienst — uit te oefenen.¹⁵

3

DE ROL VAN HET VERPLICHTE CELIBAAT

De kwestie van het verplichte celibaat wordt vaak ten onrechte aangevoerd als de 'oorzaak' van seksueel misbruik. Een dergelijke conclusie lijkt ongegrond te zijn; veel personen die seksueel misbruik maken van kinderen zijn getrouwd. Tegelijk is ook al opgemerkt dat het er op lijkt dat de meerderheid van de slachtoffers van priesters bestaat uit adolescente mannen. Een celibatair mannelijk priesterschap zou aantrekkelijk kunnen zijn voor psychosexueel onvolwassen mannen die in het verplichte celibaat een manier zien om niet te hoeven omgaan met hun onvermogen om een op gelijken gerichte en geïntegreerde seksualiteit te ontwikkelen.¹⁶ Het blijft de vraag of het celibataire priesterschap in de Latijnse rite in de toekomst houdbaar zal zijn. Er is in elk geval dringend behoefte aan een hernieuwde doordenking van een theologie van het celibaat, met name in de context van priesters binnen een bisdom, die een celibatair leven ondersteunt als het engagement met een gemeenschap en niet enkel met een instituut of een ideaal. Dit is nodig als aanvulling op het belangrijke werk dat de priester helpt om ondersteunen- de en verzorgende relaties op te bouwen, die passen bij een celibatair leven.

E

*Theologische kwesties na de onjuiste behandeling
van misbruikzaken*

Ten allen tijde moet worden benadrukt dat het individu verantwoordelijk blijft en gesteld kan worden voor de fouten die hij begaat, hetzij als misbruiker, hetzij als ambtsdrager die dergelijke zaken verkeerd heeft afgehandeld. Een belangrijke vraag die om theologische overweging vraagt, is daarbij of de kerk als instituut verantwoordelijk kan en moet worden gehouden voor de tragische fouten en mislukkingen van haar ambtsdragers. Ons antwoord

15 Zie E.CONWAY, 'Operative Theologies of Priesthood: Have they Contributed to Child Sexual Abuse?', *Concilium* 3 (2004) 72-86.

16 Het celibaat als levenstoestand kan aan-

trekkelijk zijn voor pedofielen, omdat ze hun conflictueuze seksualiteit achter zich willen laten en zich willen bevrijden van hun seksuele aandrang.

hierop bepaalt of we een noodzaak zien om enkel het gedrag van individuen te veranderen, doordat we bijvoorbeeld kiezen voor zorgvuldigere selectieprocedures en vorming voor priesters en bisschoppen, of dat we daarnaast ook moeten erkennen dat er aandacht moet worden besteed aan culturele kwesties in de kerk en een hervorming van kerkelijke structuren.

1

ZONDIGE MENSEN, ZONDIGE KERK?

Op officieel niveau bestaat de neiging om individuen verantwoordelijk te stellen en elke erkenning van gezamenlijke verantwoordelijkheid of falen te vermijden. Paus Johannes Paulus II sprak over het *mysterium iniquitatis* dat individuele priesters had getroffen als de oorzaak van het misbruik.¹⁷ In zijn recente apostolische brief aan de Ierse kerk sprak paus Benedictus zijn zorg uit over het misbruik dat de slachtoffers hadden ervaren, maar dit was technisch gezien niet het excuus waar de slachtoffers om hadden gevraagd.¹⁸ Het was bovendien geen erkenning dat de Heilige Stoel wellicht fouten heeft gemaakt bij de afhandeling van deze zaken, of een appèl op slachtoffers om de kerk te vergeven.

Dat de kerk heeft vermeden om als instituut schuld te bekennen, kan een heel praktische juridische reden hebben: advocaten in bijvoorbeeld de Verenigde Staten zouden een dergelijke erkenning van verantwoordelijkheid aangrijpen om een zaak te beginnen tegen een bepaalde kerk of tegen de Heilige Stoel, en daar moet zeker rekening mee worden gehouden. Tegelijkertijd is voor de vraag naar de juiste compensatie van de slachtoffers niet alleen een juridische, maar ook een morele afweging nodig.

De positie van de kerk lijkt echter fundamenteel bepaald te worden door een ecclesiologie die de nadruk legt op de uniciteit en de heiligheid van de kerk en die niet graag spreekt over een zondig aspect van de aard van de kerk. Karl Rahner stelt dat zondaars 'integraal onderdeel uitmaken van het zichtbare karakter van de kerk zelf', en dat het daarom toepasselijk is om over de kerk te spreken als zondig.¹⁹ Hij stelt bovendien dat het effect van de zondigheid van diegenen die de kerk besturen niet uitsluitend beperkt is tot privé-

17 'Op dit moment worden we als priesters persoonlijk en zwaar getroffen door de zonden van sommige van onze broeders die de genade van de wijding hebben verraden door soms zelfs toe te geven aan de ernstigste vorm van het *mysterium iniquitatis* (mysterie van het kwaad) dat werkzaam is in de wereld. Er is een groot schandaal veroorzaakt en het resultaat is dat de verdenking nu ook drukt op alle andere, uitstekende priesters die hun ambt met eerlijkheid en integriteit en vaak heroïsche zelfopoffering uitoefenen' (Paus Johan-

nes Paulus II, *Brief aan priesters*, Witte Donderdag 2002).

18 Bij veel van de aandacht in de media voor deze brief, werd dit onderscheid niet gemaakt. Zie *Pastoral Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Catholics of Ireland*, maart 2010, 6.

19 Zie K. RAHNER, 'The Church of Sinners,' *Theological Investigations* 6, London 1969.

20 K. RAHNER, 'The Sinful Church in the Decrees of Vatican II', *Theological Investigations* 6, London 1969.

levens en van invloed is op handelingen die onmiskenbaar moeten worden aangemerkt als handelingen van de kerk.²⁰

Daar staat tegenover dat de ecclesieologie van paus Benedictus de neiging heeft de kerk te benadrukken als de blijvende aanwezigheid van het mysterie van God in de wereld. Vanuit zijn standpunt is de kerk eerder degene waartegen wordt gezondigd dan de zondaar zelf. Onlangs sprak hij zelfs over de kerk als 'gewond door onze zonden', waarmee hij de kerk in de huidige crisis feitelijk in de rol van medeslachtoffer plaatste.²¹

Paus Benedictus heeft herhaaldelijk kritiek geuit op zuiver sociologische lezingen van wat het Tweede Vaticaans Concilie bedoeld zou hebben met het 'volk Gods', en hij is sceptisch over seculiere beeldvorming die de unieke oorsprong en missie van de kerk niet zou kunnen bevatten.²² Paradoxaal genoeg zijn het, althans in Ierse context, nu juist de seculiere analyses van wat wordt gezien als de fouten van de kerk, zoals die naar voren komen uit de civiele onderzoeken die de kerk onvermijdelijk enkel beschouwen als een juridische en sociale entiteit, die het publieke debat over de omgang van de kerk met het seksueel misbruik van minderjarigen bepalen. Een belangrijke vraag die dringend theologische overweging behoeft, is dus of de terughoudendheid om een eventuele collectieve fout of zelfs zondigheid in de kerk toe te geven een terechte beschermingsmaatregel is van het unieke karakter van de kerk, of opnieuw een voorbeeld van het soort institutionele zelfbescherming waarvan de kerk al werd beschuldigd in de rapporten uit zowel Dublin als Boston. Wanneer er geen serieuze theologische discussie hierover plaatsvindt, zal het algemene publiek concluderen dat het laatste het geval is.

Bovendien hebben we, gegeven de focus op de fouten van individuen en de onwil om mogelijk institutionele of collectieve schuld te aanvaarden, in de Ierse context bij het publiek, maar bij tijd en wijle ook in kerk, de tendens bespeurd om afwisselend de slachtoffers, de daders, de media en de bisschoppen die niet accuraat hebben gereageerd tot zondebok te maken. Er is behoefte aan theologische reflectie over deze dynamiek waarin de kerk wordt beschouwd als het lichaam van de eschatologische zondebok, de Ene die zijn leven niet gaf voor een kleine groep, maar uit universele solidariteit met en voor heel de mensheid, en die daarom bij uitstek geroepen en in staat is buiten deze dynamiek van de schuld te treden. Het werk van James Alison (Verenigd Koninkrijk) en Raymund Schwager (Oostenrijk), waarin gebruik wordt gemaakt van teksten van René Girard, is bijzonder bruikbaar om te helpen garanderen dat de dynamiek van de zondebok niet aan het werk is in de manier waarop individuen die bij de misbruikscrisis betrokken zijn, worden behandeld door de kerk. Dit is met name van belang bij het bepalen van de juiste zorg voor geestelijken die misbruik hebben gepleegd.

21 Woorden die paus Benedictus sprak tegenover journalisten tijdens zijn vlucht naar Malta op 17 april 2010.

22 Zie J. RATZINGER, 'Pastoral Constitution on

the Church in the Modern World', in: *Commentary on the Documents of Vatican II*, 5: *Pastoral Constitution on the Church in the Modern World*, ed. H. Vorgrimler, London 1969.

HOE KAN DE KERK SPREKEN OVER VERGEVING
EN HEELMAKING?

Het is een absolute doorbraak in het proces van heelmaking wanneer de slachtoffers van verschrikkelijk seksueel misbruik zo ver komen dat ze diegenen die hen geschonden hebben, kunnen vergeven. Volgens psychologen is het bovendien een essentieel moment in het helingsproces:

Woede en het onvermogen te vergeven, kunnen volwassen slachtoffers gevangen houden in een destructieve relatie met de misbruiker en de misbruiker toestaan hun levens te blijven ruïneren. Vergeven is niet hetzelfde als vrijpleiten van verantwoordelijkheid, maar het stelt de volwassene in staat haar eigen verlamdende woede, wrok en verlangen om de misbruiker te straffen, los te laten. Een rijk spiritueel leven kan volwassen slachtoffers de kracht geven om de pijn te dragen van wat hen is aangedaan en ze helpen hun leven opnieuw op te bouwen.²³

Misschien is een van de ergste tragedies van de misbruikscrisis wel dat vanwege het feit dat ze misbruikt zijn door priesters, veel slachtoffers vreemd raken van de unieke visie van heling en vergeving die het christelijk geloof te bieden heeft. Het christelijk geloof bemiddelt de ervaring van liefde en acceptatie door God in Christus, die slachtoffers in staat stelt hun misbruikers te vergeven door zich anders tegenover hen op te stellen zonder dat hiervoor een tegenprestatie wordt verlangd, door de cirkel van haat te doorbreken, door te weigeren zich te laten vangen in wederzijds geweld.

Het christelijk geloof daagt daarnaast de misbruikers uit verder te kijken dan hun futiele pogingen om het gevoel te krijgen dat ze greep op de situatie hebben en macht hebben doordat ze dominant zijn, door te proberen genegenheid van de slachtoffers te stelen en hen te dwingen hen met hun lichaam te accepteren. In plaats daarvan is de boodschap van het christelijk geloof dat wat de misbruikers zoeken op een voor henzelf en anderen volstrekt ongepaste en schadelijke manier, allang in hun bezit is als de niet te bevatten en volstrekt belangeloze gave van Gods liefde, als ze maar de moed en de nederigheid hadden om dit te aanvaarden.

Het christelijk geloof heeft de daders nog meer te zeggen. Het is uitsluitend de liefde van God die ons definieert, niet de dingen die wij doen, noch het goede, noch het kwade. Wanneer we ons ten volle de omvang van de schanddaden beseffen die we hebben verricht, zouden we kunnen wanho-

²³ O. TRAVERS, *Behind the Silhouettes*, Belfast 1999, 105. Tijdens de *National Conference of Priests of Ireland Conference on Child Sexual Abuse* in mei 1998, stelde een rechtendocent

van NUI Galway, Dr. Tom O'Malley, dat 'Het verlangen van slachtoffers naar wraak misschien niet in het belang is van die slachtoffers zelf en alleen hun lijden maar verlengt'.

pen. Ons besef van eigenwaarde kan volstrekt ten onder zijn gegaan aan zelfhaat. Juist op dat moment moeten we helende en vergevende liefde ontmoeten die alleen kan worden gevonden in Christus. Vergeving is de specifieke vorm waarin Gods liefde zich manifesteert tegenover de realiteit van onze zonden. De zonde splijt niet alleen onze relatie met diegenen tegen wie we zondigen. Hij splijt ook onze relatie met ons diepste zelf. Wanneer we zondigen, verliezen we het contact met onze eigen goedheid. We zien alleen onze zonden en worden verleid onszelf toe te staan daardoor te worden bepaald. Gods liefde biedt echter aan om ons naar onszelf terug te brengen, om ons te helen. Het is alsof God ons zegt: 'Ik weet dat jij niet enkel wordt bepaald door wat je hebt gedaan. Dat zie ik. Ik wil dat je dat zelf ook ziet. Ik weet dat er een rechtvaardigheid is in jou die dieper gaat en oorspronkelijker is dan je zondige daad. Ik geloof in die rechtvaardigheid. Ik zal die aan je teruggeven en ik wil dat je van daaruit leeft'.

Voor veel slachtoffers is het misschien nog te vroeg om over vergeving te spreken en lijkt het eerder lomp en egoïstisch wanneer de kerk oproept de misbruikers en de ambtsbekleders te vergeven zonder eerst berouw te hebben getoond en te garanderen dat aan de roep om gerechtigheid van de slachtoffers wordt voldaan. Op een bepaald moment moet de kwestie van vergeving echter wel aan de orde worden gesteld. In theologisch opzicht is het noodzakelijk om modellen van gerechtigheid te onderzoeken en voor te stellen, die het beste uitdrukking geven aan wat er bij uitstek christelijk is aan de dynamiek van vergeving en heling.

3

ANDERE ASPECTEN VAN DE CRISIS DIE OM
THEOLOGISCHE REFLECTIE VRAGEN

Ik kan hier slechts kort ingaan op een aantal andere kwesties die om theologisch engagement vragen. Met het onderstaande overzicht pretendeer ik daarom niet alle of zelfs de belangrijkste kwesties te hebben besproken.

1. Aangenomen dat de veiligheid van kinderen gegarandeerd is, kan dan aan mensen die ernstig hebben gedwaald en/of gezondigd en van wie de fouten en zonden algemeen bekend zijn opnieuw het leiderschap van een christelijke gemeenschap worden toevertrouwd, en zijn zij in die rol dan nog geloofwaardig? Is er ruimte in de kerk voor wat soms wel eens wordt aangeduid als 'gewonde helers' als leiders?²⁴ Of, zoals het evangelie het stelt, waaruit bestaat geloofwaardigheid en betrouwbaarheid?

²⁴ Zie kardinaal Sean Brady's preek op St. Patrick's Day, 17 maart 2010, <www.catholicbishops.ie/media-centre/press-release-archive/71-press-release-archive-2010/1795-17-

[march-2010-homily-of-cardinal-sean-brady-mass-for-st-patricks-day-st-patricks-cathedral-armagh](http://www.catholicbishops.ie/media-centre/press-release-archive/71-press-release-archive-2010/1795-17-march-2010-homily-of-cardinal-sean-brady-mass-for-st-patricks-day-st-patricks-cathedral-armagh)>, versie van 20 april 2010.

2. Begrijpelijkerwijs is, in het licht van de misbruikcrisis, de kwestie van de aansprakelijkheid aan de orde gesteld binnen de kerk, net zoals die aan de orde is gesteld in de burgermaatschappij na het wanbeheer van de wereldwijde financiële instellingen. Voor de kerk is een belangrijke vraag in hoeverre het juist is om te spreken van 'horizontale aansprakelijkheid', dat wil zeggen de aansprakelijkheid ten opzichte van de priesters en de mensen binnen een bepaalde kerk. Een verwante kwestie is die van de deelname aan beslissingsprocessen door leken. Onlangs hebben de Ierse bisschoppen erkend dat het nodig is dat de leken gelovigen meer betrokken worden bij het leven van de kerk, maar betekent dat ook dat ze worden betrokken bij de beslissingsprocessen?

3. In de Ierse context hebben de normen voor de behandeling van beschuldigingen van misbruik *de facto* de relatie tussen de bisschop en zijn priesters veranderd. Priesters kunnen niet langer in gegarandeerd vertrouwen spreken met hun bisschoppen, en door wereldse instellingen die verantwoordelijk zijn voor de bescherming van het kind worden bisschoppen inmiddels beschouwd als de werkgevers van priesters. Daardoor is de vader-zoon-verhouding die de relatie tussen bisschop en priester kenmerkte dus in praktisch opzicht losgelaten. De praktische herdefiniëring van de relatie tussen bisschop en priester vraagt om theologische reflectie.²⁵

4. Er is enige positieve en bemoedigende reflectie nodig over de theologie van de jeugd en de morele verantwoordelijkheid van de kerk voor kinderen, met name vanwege de zorg dat restrictief kinderbeschermingsbeleid, dat weliswaar nodig is, het onbedoelde effect kan hebben de kerk te hinderen of zelfs te schaden in haar poging kinderen en jonge mensen te bereiken en hen pastorale zorg te verlenen.

5. In hun verklaring na de publicatie van het *Dublin Report* erkenden de Ierse bisschoppen dat 'het (Dublin) *Report* zeer belangrijke kwesties aan de orde stelt voor de kerk in Ierland, waaronder het functioneren van de bisschoppenconferentie'.²⁶ Praktisch gezien moest de Ierse kerk snel en met één stem spreken en bovendien snel als een eenheid optreden. Ecclesiologisch gezien hebben bisschoppenconferenties geen werkelijk gezag, en dit lijkt een obstakel te zijn bij het reageren op de crisis. Er is dringend behoefte aan een overweging van de status en de verantwoordelijkheid van de bisschoppenconferenties.

²⁵ Zie P. CONNOLLY, 'Priest and Bishop: Implications of the Abuse Crisis', *The Furrow* 57 (2006) 131-144.

²⁶ Zie de verklaring van de *Winter Meeting of the Irish Bishops' Conference*, 9 december

2009, <www.catholicbishops.ie/media-centre/press-release-archive/64-press-release-archive-2009/1638-9-december-2009>. Versie van 20 april 2010.

6. In zijn pastorale brief aan de Ierse kerk legde paus Benedictus een verband tussen het seksueel misbruik van kinderen door geestelijken en de snelle transformatie en secularisatie van de Ierse samenleving, die hebben geleid tot een verzwakking van het geloof en een algeheel gebrek aan respect voor de menselijke persoon. Daar is echter door slachtoffergroepen tegen ingebracht dat het nu juist de neergang van de katholieke kerk en de opkomst van gesecculariseerde media zijn geweest die het voor de slachtoffers mogelijk maakten over het misbruik te spreken. Ook dit is een gebied dat theologisch onderzoek verdient.

Conclusie

Er kunnen verschillende lessen worden getrokken uit de ervaringen van de Ierse kerk in de afgelopen vijftien jaar, en naar sommige daarvan heb ik hier slechts kort kunnen verwijzen. Ik zou tot slot twee zaken willen benadrukken. De eerste betreft de noodzaak van een theologisch geschoold, geïnformeerd en geletterd lekenom dat tegelijkertijd beschikt over een authentieke en volwassen christelijke spiritualiteit die hen in staat stelt volledig en op gepaste wijze deel te nemen aan de missie en het ambt van de kerk.

De tweede is dat er op dit moment in de kerk een behoefte bestaat aan een intens gevoel van eenheid, een eenheid die niet mag worden verward met uniformiteit, een eenheid van geest en hart die desalniettemin de vele verschillende katholieke perspectieven omarmt, die nodig zijn om deze crisis aan te pakken en die er voor zorgen dat de uiteenlopende talenten die aanwezig zijn in onze kerk op dit moment kunnen worden ingezet. Dit is niet het moment voor harde of kwetsende woorden, voor verwijten of leedvermaak.

De ingrijpende en pijnlijke schade die is aangebracht aan de wortels van het geloof, in een land waarin het katholicisme zo lang deel uitmaakte van de nationale identiteit en waarin het geloof vaak op het niveau bleef van een weinig verfijnde maar wel gemeende trouw aan de kerk, mag niet worden onderschat. In de Ierse context staat in elk geval het imago van het christelijk geloof als een zinvolle levenswijze voor toekomstige generaties op het spel. Veel zal afhangen van de manier waarop we reageren op iedereen die door het schandaal van het seksueel misbruik van kinderen gekwetst is geraakt, maar bovenal hoe we reageren op de slachtoffers zelf.

[Vertaling Huub Stegeman]

SUMMARY

Eamonn Conway, The Irish Church and Sexual Violence Against Minors: Mapping the Crisis and Sketching the Theological Agenda

This paper reviews the past fifteen years of revelations of sexual abuse by Irish clergy and how these were handled by Church authorities and then identifies consequent issues requiring theological consideration and reflection. The conclusion is unavoidable from several media investigations and reports by civil authorities that many victims experienced not only horrific criminal abuse by clergy perpetrators but also what amounted to a second form of abuse by Church authorities that failed to act properly when victims approached them for help. The paper identifies a number of the key theological questions that frequently arise in this context, under two categories: those arising from cases of abuse, and those arising from the mishandling of such cases by office-holders. Though generally of above average intelligence, clergy offenders tend to be very authoritarian and judgmental, and have very negative God imagery. This raises questions regarding how well theological formation integrates with human development in both initial and ongoing formation for priests. The fact that the vast majority of clergy victims tend to be male adolescents also gives pause for consideration. The paper does not see any direct causal link between mandatory celibacy and sexual abuse but suggests that such a state of life may appear appealing to those who are psychosexually immature, and this needs to be addressed, including by provision of a coherent theology of celibacy for diocesan clergy. Because of the strong link between sexual abuse, power and powerlessness, the paper argues for consideration of how power is exercised by priests and how they are enabled to exercise authority in a manner appropriate to the Gospel. In terms of the mishandling of cases and the admission of responsibility, the paper considers the following. The Church is a Church of sinners, but can we speak of a sinful Church? In terms of the Church's response to victims, this is a key issue. And how can what is perceived as not only a wounded but a wounding Church begin to speak of forgiveness and healing? Can those who have clearly erred exercise credible leadership, and what constitutes credibility in a Christian context? What is the appropriate role of the laity in terms of shared decision-making and accountability into the future? Deep and lasting damage has been done to the roots of faith in a country where Catholicism was part of national identity. The answers to these and other questions will determine whether or not it will be possible to offer Christian faith as a viable and credible life option to future generations in Ireland.

EAMONN CONWAY, geboren in 1962, is rooms-katholiek priester, hoogleraar en hoofd van het Department of Theology and Religious Studies van het Mary Immaculate College, University of Limerick (Ireland). Hij is president van de European Society for Catholic Theology. Zijn speciale aandachtsgebied zijn de werken van Karl Rahner en Hans Urs Von Balthasar. Daarnaast publiceerde hij een aantal artikelen over de impact van de crisis rond seksueel geweld op de slachtoffers en de kerk in de voorbije 10 jaar. Tot zijn recente publicaties behoren: 'Leadership and Management Skills in a Pastoral Context', in: *Pastoral Leadership in a Time of Transition*, ed. E. Duffy (2010); 'Rahner's "Tough Love" for the Church: Structural Change in the Church as Task and Opportunity', in: *Karl Rahner: Theologian for the Twenty-first Century*, ed. P. Conway/F. Ryan (2010); 'Broken Hearts and not Just Torn Garments: Beginning the Discussion about Forgiveness and Healing', in: *The Dublin/Murphy Report: A Watershed for Irish Catholicism*, ed. J. Littleton/E. Maher (2010). Zijn adres is: Mary Immaculate College, South Circular Road, Limerick, Ireland; e-mail: eamonn.conway@mic.ul.ie.